

EGZAMIN MATURALNY

JĘZYK ŁEMKOWSKI

Poziom rozszerzony

ZBIÓR ZADAŃ

Materiały pomocnicze dla uczniów i nauczycieli

Centralna Komisja Egzaminacyjna

2015

Autor zadań

Barbara Duć

Redakcja

dr hab. Helena Duć-Fajfer

Konsultacja merytoryczna

dr Paulina Olechowska

Opracowanie techniczne

Bartosz Kowalewski

Wprowadzenie

Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych mogą zdawać egzamin maturalny z języka łemkowskiego jako przedmiotu dodatkowego. Zatem *Zbiór zadań z języka łemkowskiego* został przygotowany dla wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy będą zdawać maturę oraz dla ich nauczycieli. Celem opracowania jest zaprezentowanie materiału ćwiczeniowego, który uczniom ułatwi ćwiczenie umiejętności sprawdzanych na maturze, a nauczycielom pomoże w procesie przygotowywania swoich wychowanków do egzaminu.

Opracowanie zawiera sześć tematów, trzy dotyczą wypowiedzi argumentacyjnych w związku z tekstami teoretycznymi, pozostałe – wypowiedzi argumentacyjnych związanych z interpretacjami porównawczymi tekstów lirycznych. Prezentację tematów poprzedza wprowadzenie, wyjaśniające, na czym polega realizacja wypowiedzi argumentacyjnej związanej z tekstem teoretycznym oraz interpretacją porównawczą. W opracowaniu znajduje się wykaz wymagań egzaminacyjnych, który ma na celu zilustrowanie zakresu umiejętności i wiadomości sprawdzanych na egzaminie maturalnym z języka łemkowskiego zgodnie z obowiązującą *Podstawą programową*.

Wierzimy, że proponowany zbiór zadań będzie pomocny uczniom w przygotowaniu się do egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego, a nauczycielom w monitorowaniu zgodności.

1. Zadania rozszerzonej odpowiedzi

1.1. Tekst teoretyczny

Na czym polega realizacja wypowiedzi argumentacyjnej dotycząca tekstu teoretycznego

Wypowiedź argumentacyjna

Ma charakter problemowy. Tworzenie wypowiedzi argumentacyjnej (w formie wybranej przez zdającego, np. rozprawki lub szkicu) wymaga odniesienia się do tekstu historycznoliterackiego albo teoretycznoliterackiego, albo krytycznoliterackiego.

Rozprawka

Zadanie składa się z polecenia i tekstu teoretycznego (krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub teoretycznoliterackiego).

Od zdającego wymaga się

- zrozumienia załączonego do polecenia tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub teoretycznoliterackiego;
- określenia głównego problemu przedstawionego w tekście – tekst wybrany do analizy musi zawierać problem wymagający rozstrzygnięcia krytycznego.

Zdający

- rozpoznaje problem, opisuje go, proponuje rozwinięcie,
- rozważa i ocenia rozwiązanie problemu, które przedstawił autor tekstu,
- formułuje argumenty dowodzące słuszności stanowiska autora lub argumenty potwierdzające krytyczny stosunek wobec tego stanowiska,
- w argumentacji wykorzystuje inne teksty kultury.

Szkic krytyczny to druga z form wypowiedzi argumentacyjnej, którą może napisać zdający.

Może mieć charakter eseju lub artykułu krytyczno-literackiego. Napisanie szkicu krytycznego wymaga wyrazistego zarysowania problemu i rozwiązania go w sposób ujawniający wyraźnie indywidualną interpretację problemu. Problem może zostać zasygnalizowany tytułem. W szkicu krytycznym wymagana jest przejrzysta kompozycja, co nie wyklucza asocjacyjnego charakteru wypowiedzi. W wypowiedzi powinno się wyraźnie zaznaczyć dążenie do syntetycznego ujęcia analizowanego zagadnienia.

Praktyczne wskazówki do pisania szkicu krytycznego

W pisaniu eseju istotne jest wyodrębnienie i ostre zarysowanie konkretnego tematu. Ta forma wypowiedzi charakteryzuje się erudycyjnością i syntetyczną przejrzystą kompozycją właściwą dla struktury gatunku i indywidualnej (autorskiej) interpretacji problemu. Często znajdują się w szkicu aneksy, przypisy, bibliografia. To forma dla wybranych.

Zasady pisania prac na poziomie rozszerzonym

1. Staranne przeanalizowanie tematu i dołączonego fragmentu tekstu (odczytanie problemu, pojęć, sformułowanie tezy/tez/hipotezy/hipotez, czyli interpretowanie problemu różnymi sposobami i metodami).
2. Szerokie kojarzenie problemu z innymi możliwymi odniesieniami (tekstami kultury).
3. Funkcjonalne dobranie i uporządkowanie tekstów kultury (selekcjonowanie możliwych źródeł zastosowanych jako egzemplifikacja założeń, argumentacja i kontekstowe odniesienia).
4. Ustalenie ostatecznych zasad doboru przykładów i ich układu (rezygnacja z banalnych, zbyt często wykorzystywanych dzieł, wybranie najbardziej nośnych, ciekawych).
5. Opisanie związków i analogii pomiędzy poszczególnymi stwierdzeniami i przykładami dzieł (zarysowanie układu, logiki wywodu, czyli rozbudowanej, ale i jednorodnej całości wypowiedzi).
6. Tworzenie polemicznego ujęcia (ewentualnie) – różne refleksje o tym samym.
7. Konfrontacja swojego stanowiska z innymi poglądami.
8. Komponowanie całości – zgromadzenie wszystkich myśli w samodzielne całości znaczeniowe (redakcja językowa, akapitowanie, funkcjonowanie słów-kluczy, motywu przewodniego w trosce o spójność całości wypowiedzi).
9. Ostateczna analiza układu akapitów i argumentacji (unikanie przypadkowości wyliczania).

Zadanie 1.

На основі даного уривка тексту представ проблем і порозважай над ним. Викорыстай тезу і думкы Богдана Гамбалья і однес ся до інчых текстів культуры. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів.

Богдан Гамбаль

Раз

Грат в радию музыка. Дівча жалит ся, бо має планно уложене жытя. Выпоминат тото вшытко, што ей поріжнито з тым, з котрым дотля были паром. Были ведно, а тепер стратила она внутрішнє світло. Згасла лямба, котра дозволяла найти орендацию в темряві. Спільне прошле припоминат порох, котрий присіл ціле гратя і вшыткы куты. Коли бы задути, то розыйде ся по світі і пропаде. І зникне, як тін без надії. Бо то єст революция. Так сме од себе одышли далеко. І не зыйдеме ся зас. А то през тото вшытко, што нас розділят. В оригіналі – сепарує.

Часослово сепарувати є латиньского походжыня. По лемківскы ліпше написати одділяти, хоц логічні одділяти мож лем тото, што єст цілістю. А сепарувати ся мож, шак не лем през розділ, але мож тіж не допустити до зліплія, зляня, вымішаня ци розмытя ся того, чого бы сме сой не желали получыти. Зато пары слів лучыти і розділяти, єднати і розьєднати, вымішати і одділити, котры на позір выглядают на антонімы, называючы протиставны діяня, можут нияк нима не быти. Шак коли хочете вымішати олій з водом, оген і воду, або волкы з ягнятами, то не будете мати претенсий о тото, же кажде з вымінєных од своей пары буде ся тримало здалека. Но, може лем єдины волкы будут ся хотіти усильно тримати найближе ягнятк. То спільны реляції медже тыма, на скоро придуманыма антагоністами будут детермінувати функціонуваня, або неістнуваня, гляданого розділяня. Сама присутність і рід взаімных реляцій будут давати право хоснуваня облюбленого слова вшыткых ідеологів зьєднуваня – сепаратизму.

Співачка Каплян, як раз, розповідала про реляцию, котра была медже паром. До часу підтримувана была двома особами, за згодом обох сторін. Была нима плекана і розвивана, аж до часу коли ся скінчыла. Банальне тото, што повім, лем до партнерских реляцій єст потрібна згода двох сторін. До того, жебы быти названым сепаратыстом, выстарчыт воля уж лем єдной з них.

<http://www.lem.fm>

Zadanie 2

На основі фрагменту тексту представ проблем і порозважай над ним. Викорыстай тезу і думкы Северияна Косовского і однес ся до інчых текстів культуры. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів.

Севериян Косовскій

Спомний собі Лемку...

Прийде час на каждого, од того не даст ся втечы. На жаль од якісого часу достерігам тенденцию, получєну зо страхом, же час прийде і на нашу культуру, а што найгірше на тзв. поколіньовий переказ. Тыжден назад, коли-м вернул домів зо студий, дознал єм ся, же одышол наступний “старий” роками Лемко, до котрого плянувал єм ся выбрати, з надійом награня його споминів, з надійом дознаня ся дачого про Лемковину і його рідне село, а, по части, і моє рідне село, так по чверти части. На жаль, уж не піду,

уж не встигну награти нашої бесіди, но хыбаль, же іщы даколи там деси, як то гварят, на небеси ся стрітима, але то уж сам Пан Біг знає, што кому писане.

Тым же дост короткым вступом хочу порушыти справу, яком єст одходжыня до вічності люди народжыных в 20. роках ХХ столітя, а і старшых, котры днес маюць по 90 років і веце. Для неедного може ся тото здавати чудачне, але болит ня тота квестия, зато хочу ей порушыти гев, а при тым побудити Вас до того, жебы як найскорше сягнутию по мобільку, диктафон, або камеру і зареєструвати своїх родичів, дідів, а може і прадідів. Треба быти свідомым того, же за 20 років не буде практычні чловека-Русина, котрый досвідчыл Акции “Вісла” на власній памяти, то значыт был на тілько выросненым, дозрілым чловеком, же міг запамятати тамты страшны часы. О кілько Акия “Вісла” то 1947 рік, за 10 років можеме не мати уж з кым побесідувати о Лемковині сперед выгнаня.

Недавно, єдна особа мі повіла, же даде од 4–5 років істинно достерігат поколіньову выміну. Кєд ся над тым задумати, то мож ствердити, же штоси в тым єст. На жаль одходит од нас поколіня люди, котры мали інчий світ вартости, для котрых все на першым місци была віра в Бога, для котрых церковний календар был календарьом подля котрого вели своє штоденне жытя. Тоты люде знали/знаюць ся тішыти окружаючом іх природом, кохали свої гірскы потоки, лісы, горы.

Ментальніст Лемка вродженого на Лемковині єст цілком інча як напр. моя, або поколіня моіх родичів. То прикре, але для тых люди, котрых днес штотраз частійше мусиме прашати, на першым місци рахувала ся любов до свого, рахувал ся лем рідний язык. А днеска? Днеска вельо з нас не звертат увагы на тото, в яком языку радиме дома, по церкви, ци на забаві. За тото, же молоды днес одвыкли од свого материньского языка, мож винувати в велькій мірі родичів, котры преця повинны мати хоць по части ментальніст своих родичів – наших дідів! Но, нажал, маюць ей кус менше, або чысто уж о ній призабыли.

<http://www.lem.fm>

Zadanie 3.

На основі даного урывка тексту Олены Дуць-Файфер представ проблем і порозважай над ним. Выкорыстай тезу і думкы авторкы і однес ся до інчых текстів культуры. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів.

Олена Дуць-Файфер

Лемківскій язык – загыбаючий?

Чом зо своїма дітми бесідую по лемківскы?

Є то єдно з найбарже чудных звідань, якы почути може особа, котра по роді єст Лемкыньом, чує ся Лемкыньом, остала выхована в лемківскій традиції. Ци дахто звідує ся Поляка (Німця, Француза, ітп.), чом бесідує з дітином в своїм рідным языку? Повім інакше, виджу великій проблем, коли Лемкы не бесідуоць зо своїма дітми (внуками) по лемківскы і то як раз ім поставила бы-м звіданя – чом не бесідуоць?

По мойому то своерідна трагедия тых люди, іх діти, спільноты, з котрой ся выводят, культуры, в котрій жыюць. Якы психічны, достоменностьовы, ментальны, інтелектуальны страты сут спречынены перерваньом междепоколіньового переказу образу світа, котрий формуваний был през вельо поколінь, творячы спільноту з ей вшыткыма вартостями, якы дає она своїм членам, окрисляюць психологы, антропологы, філософы. Єсли бы-м до своих діти бесідувала в буд-яком інчым языку, як язык мойой матери, мойого вітця, дідів, прадідів, предків, котры передали мі ціле през себе сотворене культурове дідицтво, лишыла бы-м іх без того дідицтва, выкоренила зо

спільноты, не мала бы-м полного почутя, же то сут мої діти, внукове моїх родичів. Бо на якій основі? На основі фізичного вроджыня? Біологічного генетызму? Як творити емоційну близкіст в урядовым языку? Навет як сама емоційна близкіст не вымагат языка, родит ся в гідній мірі тіж позавербальні, то першы слова, котры выповідат дітина, мают на певно інчу емоційну вартіст, коли формуваны сут в тым языку, в яким мы самы сме іх выповідали як нашы першы, почуты од мамы, няня, бабці. Вытворене през зміну языка трісніня, вырва, може ся причыняти до своерідной шизофренії, емоційной амбіваленці, почутя якісой неможности ци напераня зовнішніх обставлінь, котры не дозволяють нам быти собом. Як формувала ся буде достоменніст дітины, котру выкоренили сме з рідного языка? Што і як їй перекажеме в спадку з того, што нам передали родиче? Особисто не уявляю собі того, як мала бы-м жыти з такыма дилемами.

О. Дуць-Файфер, *Лемківскій язык – загыбаючий?* в: ред. О. Дуць-Файфер,
Річник Руской Бурсы 2013, с. 165.

1.2. Interpretacja porównawcza

Elementy analizy i interpretacji porównawczej

1. Podstawowe czynności analityczno-interpretacyjne

1.1. Sformułowanie **tezy/hipotezy interpretacyjnej**, której podstawą jest odkrycie zasady zestawienia tekstów (podobieństwa lub różnicy obecnej np.: w dominancie każdego z tekstów, tematyce, strukturze poetyckiej/literackiej).

1.2. Przyjęcie **porządku analizy i interpretacji** w zależności od wyznaczonego w tezie/hipotezie podobieństwa lub różnicy. Właściwy dobór i selekcja elementów poddanych analizie. Porównywanie tekstów na wszystkich poziomach ich organizacji.

2. Czynności związane z określonym gatunkowo typem tekstu

2.1. Teksty liryczne

Porównanie tekstów lirycznych przez wybór dominujących spośród obecnych w zestawionych tekstach następujących elementów:

- sytuacje liryczne w tekstach – typ liryki, charakter podmiotu;
- sposoby konstruowania sytuacji lirycznych, np.: miejsce, czas, obrazowanie poetyckie (językowe i kompozycyjne);
- elementy świata przedstawionego (np.: czas, miejsce, przestrzeń poetycka, wątki, tematy, motywy, konwencja literacka).

2.2. Teksty epickie (fragmenty utworów)

Porównanie tekstów epickich lub ich fragmentów przez wybór dominujących spośród obecnych w zestawionych tekstach następujących elementów:

- sytuacje narracyjne w tekstach – typ epiki, charakter narracji, typ narratora, stosunek narratora do przedmiotu wypowiedzi, faktów, bohaterów, przedmiotów, zdarzeń;
- sposoby konstruowania sytuacji narracyjnych – miejsce, czas powieściowy/epicki (fabuła epicka, motyw przewodni, akcja, wątki, epizody), obrazowanie literackie (językowe i kompozycyjne);
- inne elementy świata przedstawionego (np.: tematy, motywy, toposy, konwencja literacka).

2.3. Teksty dramatyczne (fragmenty utworów)

Porównanie fragmentów tekstów dramatycznych przez wybór dominujących spośród obecnych w zestawionych tekstach następujących elementów:

- sytuacje dramatyczne w tekstach – typ dramatu, charakter i typ bohaterów, ich stosunek do przedmiotu wypowiedzi, faktów, innych bohaterów, przedmiotów, zdarzeń, rola didaskaliów w konstruowaniu sytuacji dramatycznej;
- sposoby konstruowania sytuacji dramatycznych – miejsce, czas zdarzeń (zdarzenie dramatyczne, motyw przewodni, akcja, wątki, epizody), obrazowanie literackie (językowe i kompozycyjne);
- inne elementy świata przedstawionego (np.: tematy, motywy, toposy, konwencja literacka).

3. Interpretacja w kontekstach ogólnych i właściwych

Konteksty: literackie, historycznoliterackie, filozoficzne, biograficzne, kulturowe (obejmujące zarówno typowe dla kultury wysokiej, masowej, popularnej zjawiska, jak i elementy innych niż literatura dziedzin sztuki – wskazanych w podstawie programowej).

Sproblematyzowana interpretacja uwzględniająca właściwie wybrane konteksty przyporządkowane porównywanym utworom. Interpretacja porównawcza na poziomie kontekstów uwzględnia również elementy poetyki historycznej oraz świadomość dialogu intertekstualnego. W przypadku kontekstów kulturowych także elementy komparatystyki.

4. Asocjacyjność myślenia

Skojarzenia w **granicach wyznaczonych przez sensy utworów** i przyjętą metodologię ich opisu (bez jej nazywania).

5. Uogólnienie/podsumowanie wypowiedzi

Polega na wskazaniu podobieństw i/lub różnic oraz tzw. otwarciu „na po czytaniu”.

Podstawą wyboru tekstów jest znalezienie obszaru porównania. Może nim być, np.:

- temat: ten sam, różnie / podobnie zrealizowany,
- motyw: ten sam, różnie / podobnie zrealizowany,
- problem: ten sam, różnie / podobnie realizowany,
- bohater: ten sam, różnie wykreowany,
- miejsce: to samo, różnie wykreowane.

Różne/podobne realizacje obejmują np.: sytuację liryczną/narracyjną/dramatyczną, kompozycję, kreację osoby mówiącej, konwencję literacką, środki artystycznego wyrazu, gatunek.

Teksty muszą ze sobą „rozmawiać”, tzn. jeden tekst wobec drugiego powinien być kontynuacją lub nawiązaniem, reinterpretacją motywu/tematu/problemu w obszarach podobieństw i różnic

Zestawienie istotnych wyznaczników rodzajowych

Liryka

Wyraża wewnętrzne emocje, przeżycia i doznania, na ich podstawie **buduje refleksje** o świecie i człowieku.

Monolog liryczny to główny rodzaj wypowiedzi (dominująca funkcja ekspresywna).

Podmiot mówiący – jego kształt decyduje o typie liryki:

- bezpośrednia – „ja” liryczne w 1 osobie l. poj. (wyrażenie jednostkowych refleksji) lub l. mn. (wyrażenie postaw zbiorowości, pokolenia),
- pośrednia – „ja” liryczne w mniejszym lub większym stopniu ukryte poza światem poetyckim.

Bezosobowa refleksja:

- wprowadzenie elementów narracji (podmiot zorientowany narracyjnie, środki narracyjno-dramatyczne budują sceny bezpośrednio przez podmiot opisywane),
- wprowadzenie sytuacji lirycznej, która implikuje pojawienie się bohatera lirycznego.

Funkcja inwokacyjna – wprowadzenie adresata (elementy monologu oratorskiego), świat poetycki – kreowany w perspektywie wypowiedzi podmiotu mówiącego.

Epika

Opowiada lub opisuje świat przedstawiony, działania bohaterów i okoliczności tych działań; ma charakter dwupłaszczyznowy, obejmujący sytuację narracyjną i fabułę dotyczącą dziejów przedstawionych postaci; dwupłaszczyznowość realizowana jest poprzez dwoistość językową – obok narracji występują wypowiedzi bohaterów.

Narracja to podstawowa forma wypowiedzi epickiej, wprowadza do utworu czynniki stylistycznie ujednocające.

Narrator – podmiot literacki umieszczony na zewnątrz świata przedstawionego:

- auktoralny – wszechwiedzący, często zachowuje dystans wobec opisywanych zdarzeń,
- personalny – narracja prowadzona z perspektywy bohatera, uczestnika zdarzeń, subiektywna w ocenie świata i zdarzeń,
- świat przedstawiony o charakterze fabularnym, kształtowany w zależności od wzoru stosowanej fabuły epickiej.

Fabuła:

- fabuła dająca prymat zależnościom interpersonalnym,
- fabuła z dominującym czynnikiem zdarzeniowości,
- fabuła z wyraźnie zarysowaną intrygą,
- fabuła dostarczająca przesłanek analizom psychologicznym,
- fabuła dynamiczna, wyraźnie kształtująca bohatera dynamicznego,
- fabuła jednostajna, kształtująca bohatera statycznego,

- fabuła z wyraźnie zarysowanym punktem kulminacyjnym, poprzedzonym narastaniem zdarzeń,
- fabuła z wyrazistymi relacjami przestrzennymi między zdarzeniami,
- fabuła zorganizowana chronologicznie,
- fabuła poddana inwersji czasowej,
- fabuła z dominującymi związkami przyczynowo-skutkowymi,
- fabuła nastawiona na określone rozwiązanie,
- fabuła skupiona wokół centralnego zespołu motywów,
- fabuła rozproszona, zbudowana z epizodów.

Czas powieściowy – istnieje w dwu płaszczyznach:

- czas narracji,
- czas fabuły.

Bohater literacki – związany z wprowadzeniem do wypowiedzi form dialogu, charakteryzowany przez pryzmat narracji, wypowiedzi własnych i wypowiedzi innych bohaterów.

Dramat

Przedstawia zdarzenia i bohaterów w sposób bezpośredni, wprowadza pełne usamodzielnienie wypowiedzi oraz działań postaci przez:

- dialog, czasami elementy monologu są podstawą tekstu głównego,
- typy monologu dramatycznego (liryczny, narracyjny, moralistyczny),
- formy przejściowe między monologiem i dialogiem (dialog jako wymiana tyrad, monolog na stronie, zwroty wprost do publiczności),
- tekst poboczny (didaskalia) jako forma wskazówek autora,
- zdarzenia dramatyczne jako podstawa konstrukcji świata przedstawionego.

Bohater dramatyczny – związany z konstrukcją zdarzeń i sposobem budowania napięcia dramatycznego.

Zadanie 4.

Зроб порівнюючу аналізу і інтерпретацію вершів. Твоя праця повинна чыслити не менше як 300 слів.

Петро Мурынка

Сон

Снил ся мі дідо той ночі
ішол гу Убочі
ярувати

Быдліята
лінивы тугы быці
постукуючы
тягли горі выгоном віз
а за ним
плуг завлаканий

Дідо очами небо мірял
без гуньку обзырял
яйце в кышени
на хліб свіжо впечений
позерал

Світ весном натхнений
розспівал ся
зазеленіл
пригорщами гыттал
тепле проміня
жытя насіня

А смужка під Убічу
здавало ся
сама кличе

Под-же ле газдо гу мі
так ем тя давно не виділа
ждала ем
тужыла

Земле землице
зітхнул дідо
я знам што мя кличеш
рідна
найкрасша найдорожша
понад другы

Плуг до смугы запятый лишыл
взял яйце до жмені
з іменом Господа

ял каркы чухати быдлятам
што-б ся не робили
болякы од ярма
што-б ся сейкы не душили
дармо

Рушыл
яйце прикрыл скыбом
а на ню
хлібусь аркісяний зложыл

Гей Стеів, гей Ружыв
Гей

Росний мі хлібе
як ліс
як ліс мі пахний
хлібе

Не піду другіраз за море
тебе смужко моя буду орал
тебе полол сіял
з тобом буду плакал
з тобом сміял

Не піду за море
другіраз

Гей Стеів, гей Ружыв
враз
складом
Гей

Пребач мі землице
што-м як потурнак невірний
світами пішол
тебе лишыл
Рідна

Я думал што-м бідний
і голий як Лазар
світ мя заманил
талярами
Коли мі вітер в очы загнал
тугу
і слезу нагнал
солену гірку
як моря вода
я знал уж што-м тя продал
марно

Не найду другой
такой
де бы мі потік черкал
ліс шуміл
камін чеберкал
рідном бесідом

Де очы не зверну
де не піду
там тін твоіх верхів
іде моім слідом
небом захмареным тягне
спомины
докарят
проклинат
Гей сейкы
гей моі
складом
гей

Не зато-м до тя вернул
земле
што-м з кырвю выплювал груди
не зато

Лем зато што-м тя любил
до болю любил

Пребач мамичко
нерозумной дітины провину

Пребач

І натхний моє покоління
што-б так кохало твоі верхы
што-б так як я кохало
купу каміня

Гей Стеів, гей Ружыв
Гей

.....
І погнал дідо сейкы складом
з душом на чепігах

Туман очы розмареных моіх
слід за дідом стелил
смужком лігал
аж вскрыл мороком
што го николи свитаня не двигат

Завмер в днешньости
замініл в купу каменя
дідове покоління

П. Мурянка, *Сон*, в: Р. Murianka, *Jak sokół wodę z kamienia*, Warszawa 1989, с. 179–184

Павел Стефановскій
Земля

Нич ти не дам
до горнця
Верний ся сыну
Мал вшитко
і душу брудну
свого не мал
і слабый был
Вернул
впал на коліна
поцілувал
глину і камін
і воду в студенці
під буком
і чуд ся стал
Встал
подвійний потрійний
а коло него
юж стояли ряды
свіжы молоды
Приняла го рідна
свята
отулила памят вічно
остала на земли
в молодых
гранітовых рядах

П. Стефановскій, *Земля*, в: ред. О. Дуць-Файфер, *Ци то лем туга, ци надія*, Лігниця 2002, с. 175.

Zadanie 5.

Зроб порівнюючу аналізу і інтерпретацію вершів. Твоя праця повинна чыслити не менше як 300 слів.

Іван Головчак
Отец

Тату милий, як приємно
Образ ясний твій видіти.
Він, як рано літа злоте,
Што земличці тепло світит.

Очы твої сиво-сині
 Небом смотрят ся на мене.
 Доокола ліс і гори...
 В небі – сонце розпечене.
 [...]

Купиш для мя ты одежу...
 В нове радо ся облечу –
 До вечера в острых крячках
 На фафриндя го приречу.

Ты посмотриш косо-криво
 І погрозиш кус лозином...
 Та не шаснеш за шаленство,
 Бо ты тіж был таким сыном.

О як полно в твоім серци
 Было світу той любови.
 Сам не доіш – скыбку хліба
 Шмариш пташкам у дуброві.

Діти, жена, добры люде
 Были тобі наймилійшы.
 Тату рідний, мій коханий,
 Ты од сонця мі теплійший.

Ніт уж тебе на тым світі.
 Згас як свічка ты в роботі,
 Але людскіст твого серця
 Гріє мя проміньом злотым.

І. Головчак, *Отец*, в: О. Дуць-Файфер, *Ци то лем туга, ци надія*, Лігниця 2002, с. 166–167.

Володислав Грабан
Вертам до вас

Што-ж вам повім – няню
 Хыжу-м поставил
 Мам сына і дівкы
 Але
 Нашой хыжы неє
 Там де смеречкы
 Порожне місце
 А над Гутянком
 Деревяний міст
 І пстругы
 В сонци блищат
 Поховали вас няньо
 На горбку

Як на престолі
Недалеко Петрового няня
Йому тіж было Ваньо
Але не пожыл
Тильо хыж розобрали
Же села праві неє
В старій школі
Коровы тримают
З церкви костел
Зробили
Выіхал єм одталь
І вертам
Зо свічком і слезами

В. Грабан, *Вертам до вас*, в: О. Дуць-Файфер, *Ци то лем туга, ци надія*, Лігниця 2002, с. 240–241.

Zadanie 6.

Зроб порівнюючу аналізу і інтерпретацію вершів. Твоя праця повинна чыслити не менше як 300 слів.

Петро Муриянка
Муриянчыско

Муриянка з мурияночком
доріжком стежечком
серед свойого світа
диганяют жытя
 Помож сестричко
 помож братчыку
 сама не двигну
 тоту іглу
 О ту на горбочку
 о ту при ялици
 збудуєме хыжку
Спокійно тихіцько
будеме сой жыти
од червів хробаків
рідний ліс хоронити
 Двигаі ся хыжко
 міряй інжынірю
 жебы ся не сховзло
 муриянчыско
Болят мя ручкы
болят ножкы
цілий ден ходилам
аж під тамту сосну
зато серце мое
од радости мліє
бо уж на вершечку

вiнчык зелeнiє
 Спочывай сестричко
 спочывай братчыку
 лiса шум несе сон
 пора одпочынку

Хру хру
 дика свиня
 хру хру
 iде з рылом
 цiлу морду
 аж по уха
 вштурила
 Ратицямi молотила
 в iглах злiстно тырмосила

цiлым лiсом
 цiлым свiтом
 обносила
 Гей гей сестричко
 гой гой братчыку
 сама не двигну
 тоту iглу
 А ту на горбочку
 а ту
 при ялици
 збудуеме хыжку

П. Мурынка, *Мурыначыско*, в: ред. П. Трохановскiй, *Мамко куп мi книжку*,
 Nowy Sącz 1995, с. 141–142.

Павел Стефановскiй

Пришол час

Пришол
 час
 тугы
 за своiм
 i великiй
 дух
 рiдного слова
 правды
 мовы рiдноi
 пришол
 бы з глыбiны вiкiв
 дiм свiй
 будувати
 власнымa руками
 з каменя
 власного
 дерева
 i глины
 в народных барвах
 змалювати

Не я
не ты
а мы
творити
мусиме
нашу долю
няньове
братове
діточки мої
Таку майте
єдніст
волю

П. Стефановскій, *Пришол час*, в: О. Дуць-Файфер, *Чи то лем туга, чи надія*, Лігниця 2002, с. 183.

2. Wykaz umiejętności ogólnych i szczegółowych sprawdzanych zadaniami

1.1. Tekst teoretyczny

Wymagania ogólne	III. Tworzenie wypowiedzi. IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury.
Wymagania szczegółowe	Uczeń: 3.1. sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia); 3.1. tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej; 3.2. tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie); 3.4. stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji; 4.7. określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia); 4.1. R wskazuje związki między różnymi aspektami utworu; 4.8. R rozpoznaje retoryczną organizację wypowiedzi;.

Kryteria oceny wypowiedzi argumentacyjnej

A	B	Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
9	Określenie problemu zgodne z tekstem i pełne	Stanowisko adekwatne do tekstu i pełne	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
6	Określenie problemu zgodne z tekstem, ale niepełne	Stanowisko adekwatne do tekstu, ale niepełne			3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
3	Określenie problemu częściowo zgodne z tekstem	Stanowisko częściowo adekwatne do tekstu												
0	Brak określenia problemu lub problem niezgodny z tekstem	Brak stanowiska lub stanowisko nieadekwatne do tekstu	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.
 Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.
 Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.
 Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Określenie problemu. Zdający powinien zrozumieć, jaki problem podejmuje autor w przedstawionym fragmencie tekstu, i sformułować ten problem. Określenie problemu jest oceniane ze względu na to, czy jest **zgodne z tekstem** i czy jest **pełne**.

- Określenie problemu uważa się za **pełne**, jeśli praca zawiera zarówno odtworzenie problemu (np. w postaci pytania), jak i jego interpretację, czyli umieszczenie tego problemu w odpowiednim kontekście. Interpretacja problemu powinna być uzasadniona (np. wagę problemu można uzasadnić jego historycznymi uwarunkowaniami lub współczesnymi implikacjami).
- Określenie problemu uważa się za **niepełne**, jeśli praca nie zawiera interpretacji trafnie rozpoznanego problemu.
- Określenie problemu uważa się za **częściowo zgodne** z tekstem, jeśli zdający nie w pełni rozpoznaje problem główny lub wydobywa z tekstu tylko problem drugorzędny.

B. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu

Zdający powinien **omówić i ocenić rozwiązanie** zaproponowane przez autora w przedstawionym tekście. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu jest oceniane ze względu na to, czy jest **adekwatne do tekstu** i czy jest **pełne**.

- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu **częściowo adekwatne do tekstu** zniekształca rozwiązanie proponowane przez autora.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **pełne**, gdy zawiera ono odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **niepełne**, kiedy brak trafnego odwołania do innych tekstów kultury uzasadniających stanowisko zdającego.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Zamyśl kompozycyjny ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** właściwych wybranemu przez zdającego gatunkowi wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego sformułowania stanowiska i uzasadniających go argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są uporządkowane konsekwentnie (bez luk i zbędnych powtórzeń).

- Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

Wagę zaburzenia funkcjonalności ocenia egzaminator na podstawie całości pracy (np. brak zakończenia w pracy, w której zdający jasno rozwija swoją myśl, uznaje się za niewielkie zaburzenie, natomiast brak rozdzielenia interpretacji problemu od interpretacji rozwiązania lub podważenie w zakończeniu wcześniejszych wywodów – za znaczne zaburzenie).

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniem w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

1.2. Analiza porównawcza

Wymagania ogólne	III. Tworzenie wypowiedzi. IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury.
Wymagania szczegółowe	<p>Uczeń:</p> <p>3.1. sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia);</p> <p>3.1. tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej;</p> <p>3.2. tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);</p> <p>3.4. stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji;</p> <p>4.7. określa problematykę utworów (wymaganie z III etapu kształcenia);</p> <p>4.5. odczytuje treści symboliczne utworów;</p> <p>4.5. R. dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich;</p> <p>4.6. wskazuje zastosowane w utworach językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danych utworów;</p> <p>4.6. R. przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich;</p> <p>4.11. rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworach;</p> <p>4.12. wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworów (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);</p> <p>4.13. wykorzystuje w interpretacji utworów konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.</p>

Kryteria oceny interpretacji porównawczej

A	Koncepcja porównywania utworów	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Koncepcja niesprzeczna z utworami i spójna	12	Uzasadnienie trafne, pogłębione	2	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące	
4	Koncepcja niesprzeczna z utworami i częściowo spójna	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione												2
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworami	4	Uzasadnienie częściowo trafne	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące
0	Koncepcja sprzeczna z utworami lub brak koncepcji	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację porównawczą												

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.
 Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.
 Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.
 Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Koncepcja interpretacji porównawczej jest efektem poszukiwania przez zdającego sensów wynikających z zestawienia tekstów i wymaga ustalenia pewnych obszarów porównania, w których szuka się podobieństw i/lub różnic między utworami, a następnie wyciąga z tego wnioski. Koncepcja jest oceniana ze względu na to, czy jest **niesprzeczna z utworami** i czy jest **spójna**.

- Koncepcja jest **niesprzeczna z utworami**, jeśli znajduje potwierdzenia w obu tekstach, przy czym porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne, a nie drugorzędne.
Koncepcja jest **częściowo sprzeczna** z utworami, jeśli jedynie we fragmentach (lub fragmencie) znajduje potwierdzenie w tekstach lub porównywane obszary są dla tekstów drugorzędne.
Koncepcja jest **całkowicie sprzeczna** z utworami, jeśli nawet we fragmentach (lub fragmencie) nie znajduje potwierdzenia w tekstach.
- Koncepcja jest **spójna**, gdy wypowiedź w sposób wystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensory obu utworów.
- Koncepcja jest **częściowo spójna**, gdy wypowiedź obejmuje i łączy sensory obu utworów, ale w sposób niewystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej.
- Koncepcja jest **niespójna**, gdy wypowiedź obejmuje sensory każdego tekstu, ale ich nie łączy (tzn. wypowiedź składa się z dwóch niepowiązanych ze sobą interpretacji).
Brak koncepcji to brak wskazania zasady zestawienia utworów.

B. Uzasadnienie interpretacji jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne** i czy jest **pogłębione**.

- Uzasadnienie **trafne** zawiera wyłącznie **powiązane z tekstami argumenty na rzecz odczytania sensów wynikających z zestawienia utworów**. Argumenty muszą wynikać ze sfunkcjonalizowanej analizy, to znaczy wywodzić się z formy lub/i treści tekstów.
Uzasadnienie jest częściowo trafne, jeśli w pracy oprócz niepowiązanych z tekstami lub/i niewynikających ze sfunkcjonalizowanej analizy argumentów pojawi się przynajmniej jeden argument powiązany z tekstami i wynikający ze sfunkcjonalizowanej analizy.
- Uzasadnienie jest **pogłębione**, jeśli jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach (np. biograficznym, historycznoliterackim, filozoficznym, kulturowym). Zdający powinien choć częściowo rozwinąć przywołany kontekst, aby uzasadnić jego pojawienie się.
- Uzasadnienie jest **niepogłębione**, gdy wszystkie argumenty są sfunkcjonalizowane, ale zdający przywołał je tylko z tekstów albo tylko z kontekstów.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na koncepcję interpretacyjną uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznanności: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia koncepcji interpretacyjnej i uzasadniających ją argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń).

Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniem w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy. Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.